

三

**·δχτο τοῦ ποναμοῦ προσμένοντας ἥσυχα τὴν προσταγή μου. Ἡρόε κι ὁ ἀγωγιάτης μουσικίδι, καὶ σέρνοντας τὸ ζῶ ἀπὸ τὸ καπίστρο, ζητοῦσε νὰ τὸ φέρει ἀπὸ τὸ γιοφύρι, νὰ περάσουμε δπ' ἐκεῖ.**

— Στάσου, τοῦ λέω τοῦ ἀγωγιάτη. Πᾶμε πίσω στὸν κάμπο. Ἐκεῖ, κοντά στὴν κρύα Βρόση καθίζουμε καὶ τρώμε, καὶ στεγνώνεις κ' ἐσύ. Ἐπειτα τραβοῦμε πίσω στὴ χώρα. Τῇ γλύκα τοῦ χωριοῦ τὴν εἰδα καὶ τηνὲ χάριτα.

(1894)

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

## ΔΗΜ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

# ΟΙ ΑΛΥΣΙΔΕΣ

*Αρᾶμα μὲ τοία μέσοι.*

*Χαρισμένο  
τοῦ ΑΛΕΞ. ΠΑΛΛΗ  
τοῦ ἀκούγαστον χαλκᾶ  
ποὺ χτυπάει ἀλύτην  
μὲ τὴ βαριά του  
τῆς λογῆς Ρωμαῖκες ἀλυσίδες.*

## ПРОТОЛОГА

Αὲ βλέπω τὴν ἀνάγκην νὰ κονθεντιάσω πλατιὰ μὲ τοὺς ἀγραγόντες μου, ξηγώντας τοὺς τὸ σκοπὸν καὶ τὸν τρόπον τῆς δουλίας μοι. "Ο, τι εἶχα νὰ πῶ πάνον σ' αὐτὸν τὸ ζήτημα, τὸ εἴπα, θαρρῶ, στὰ πρωτόλογα τῶν ἀλλωνῶν ἔργων μου κι ὅταν τὶς «*Ἀλυσίδες*» τὶς χαραγγηθῆσαι, δπως καὶ είναι, πά συνέχεια τῶν «*Ζωντανῶν καὶ Πεθαμένων*» καὶ τοῦ «*Ἄσωτου*», νομίζω πῶς είναι δλωσδιόλου περιττὸν νὰ ξαναπάθῃ πράματα εἰπωμένα πά. "Επειτα, κι ἀντὶ εἰχῆς ἀκόμα κέφι νὰ ξαναγυρίσω στὸ ζήτημα" αὐτὸν τὸν τόπο μὲ τραβάει καὶ τέσσαρα μοῦσαι ἀλισσοδέσσει τὴ σκέψη, τὸ νιώθω πῶς δὲν ἔχω νὰ πῶ τίποτα πρωτότυπο ὑστερῷ ἀπὸ τὴ σοφὴ μελέτη τοῦ Παλαμᾶ «Γιὰ τὸ δρᾶμα, δχι γιὰ τὸ θέατρον»<sup>(1)</sup>, ὕστερα δηλ. ἀπὸ τὸ ἀληθινὸν αὐτὸν *Βαγγέλιο* τῆς *Ρωμαΐκης* δραματικῆς τέχνης, ποὺ πρέπει κάθε νέος, ὅταν καταπιάνεται νὰ γούγει δρᾶμα, νὰν τὸ μελετάει καὶ νὰν τὸ καλοχωρεύει καὶ ποὺ πρέπει κάθε καλουργείδητος κριτικὸς (δὲ μιλάω γιὰ μερικοὺς ἄκριτονς κρι-

<sup>1)</sup> Κοιταξε *K.* Παλαιων Γράμματα. Τόμος *B.* — *Νοσμᾶ* ἀστιθμ. 271 καὶ 272.

στὸν ξάδερφό του καὶ «σιτιστὴ» ἐφώναξε στὸ σαλπιστὴν, ποὺ ἔστεκε μερικὰ βήματα παρέκει πίσω ἀπὸ μιὰ πέτρα.

«Πέις, γιατρέ, ἀπὸ μέρος μου στὸ σιτιστὴ νὰ δώσῃ φυσίγγια στὸ πάλικάρι καὶ γαλέτ', ἀν θέλνω, επρόσθετε ὁ λογαργὸς καὶ ἔφυγε μὲ τὸν ἄξιωματικὸν

του, ἐνῶ ἡ σάλπιγκα ἔκραζε τὸ σιτιστή.

«Καλὸ παιδί, δραστήριο καὶ μὲ γνώσεις», εἶπε  
ὁ γιατρός στὸν Παῦλο, δείχνοντας τὸν ἀνθυπολοχα-  
γὸ τοῦ Βουλευτήμου. «Κανένας δὲν τοῦ τῷχε, δταν  
μᾶς ἥρθε στὴν ἀρχὴ στὸ τάγμα. Ἐφεδρος λέγαμε  
καὶ νησιώτης κιόλα. Κάποιος μάλιστα σωάδελφος  
τὸν ἔρεσ καὶ γιὰ σοὶ λιαστά.»

«Σοσιαλιστή : ο διώρθωση πρωταρχής δ. Παναγιώτη

«Σοσιαλιστή,» οι οιωρυγώσει μηχανικά στην πλατεία.  
«Εέρω γά, φίλε μου; Στην ψυχή μου δὲν τὸν  
παιρνω. Όπως τὸν βλέπω μάλιστα, δὲν τὸ πιστεύω,  
ἐπρόσθετε ὁ γιατρός, τεντωνόμενος στὸ γιατράκι τοῦ  
Βευλοδήμου. Καὶ μαδῶντας ἔνα ἀπάνω στᾶλλο τὰ  
σύκα ἀπ' τὴν τσαπέλα τοῦ τελευταίου, ἐξαχολού-  
θησε ὡσὲν μονόλογο.

«Ναί, φίλε μου, νησιώτης. Μιὰ ίδεα ήταν κι αύτή για τοὺς ρουμελιώτες. Δέν είμαστε νὰ σταθοῦμε πιά, θὰ μᾶς πάρουν τὸ ἥρτοι οἱ μωράτες. Ἀκούς ἐκεὶ Ἀκαράνες καὶ νὰ τρέμουν τὸ τουφέκι! Ο ταγ-

τικοὺς τοῦ τύπου καὶ τῆς φυσίνας), ποὺ καταγίνεται καὶ μὲ τὸ θέατρο, νὰν τόχει γι' ἀγχάρι, γιὰ νὰ μπορέσουμε ἔτσι καὶ μεῖς, σιγὰ σιγά, καὶ μὲ τὸν καιρό, τίμια δουλεύοντας γι' ἀ τὸ δράμα καὶ δχι γι' ἀ τὸ δράμα τρόπογρήσουμε θέατρο δικό μας κι δχι καρικατούρα ξένουν θεάτρου, θέατρο ποὺ νὰ δουλεύει τὴν Τέχνη κι δχι νὰ μπαμαλεύεται τὴ σκηνή, θέατρο ποὺ νὰ διδάσκει κι δχι νὰ ξεμανλίζει, Ρωμαϊκό θέατρο.

<sup>ο</sup> Παλαμᾶς στὴ μελέτη του μοῦ κάνει τὴ μεγάλη τιμὴ νὰ φήχνει μιὰ ματιὰ καὶ στὸ ἔργο μουν τὸ δραματικὸ καὶ νὰ τοῦ χαρίζει ἔτσι τὴν ἀδαναστά, ποὺ δίχως τὴ βοήθεια τοῦ μεγάλου μας ποιητῆ οὔτε νὰ τὴν ἀπτικρύσσει ὁ ἀποκοτοῦσε<sup>(2)</sup>. <sup>ο</sup> Οταν ἔχω στὸ ἐνεργητικοῦ μου μιὰ τέτια γνώμη τοῦ Παλαμᾶ καὶ σταυρό

2) Θὰ μοῦ συχωρεθεῖ νὰ ἔσηκώσω ἐδῶ τὰ χρυσόλογα τοῦ Παλαμᾶ, δχι μοναχὴ γιατὶ μὲ τιμοῦνε, μὰ καὶ γιατὶ χαραχτη-  
ρίζουνε σοφὰ τὸ δραματικὸ μον ἔργο. «Τὰ δύν πρῶτα ἔργα  
τοῦ καὶ Ταγκόπουλου (γέρφων δὲ Παλαμᾶς) ποὺ προσμένουντες νὰ  
τὰ συνεχίζουν ἐντελέστερα, μᾶς κάνουν τὴν ἐπέντεων ἔργων πιὸ  
πολὺ ἰδεολογικῶν παρὰ πλαστικῶν, πιὸ πολὺ γεαλιστικῶν παρὰ  
ἰδεολογικῶν, πιὸ πολὺ κηρυγμάτων παρὰ λαϊγραφιῶν. Δεί-  
χουν κάποτε πῶς τὴ δραματικὴ τέχνη δὲν τὴν θέλουντες γιὰ νὰ  
σταθοῦν καὶ γιὰ νὰ χτίσουν ἀπάνω τῆς, μὰ πῶς τὴ στήσαις  
γιοφθῷ γιὰ νὰ περάσουν κάποιον ἄλλον· κάποτε μᾶς φοβίζουντες  
μὲ ἕτα κίτρινο παραστρατιωμόν ἀπὸ τὸ δρόμο τῆς δραματικῆς  
τέχνης. Μολατάτα τὸ περπάτημά τους εἶναι γερδ, καὶ κα-

θαρά τὰ σημάδια τους. Στὸν τούρκο τὸ δραματικὸ ποὺ προ-βάλλει τάγματοστοῦνε κάμανε τὴν καλὴ ἀρχὴ μ' ἵνα σὸν και-νούριο εἶδος κονταροχύπημα. Κάποιος εσθέτε θάλευς πώς τοὺς λείπει ή ἀγρή διμορφιά· μὰ φέρουντε σ' ἡμέας χαραχτῆ-ρες· καὶ κάτι ποὺ πολὺ ἀπὸ χαραχτῆρες· ἔχουντε χαραχτῆρα. Καὶ φτάνει γὰρ νὰ πάρουντε ζωὴ καὶ σημασία ἕξια πολὺ νὰ τὴν προσέξουμε, σὰν κάποια τραχιὰ πρωτότοματα ἀνάνυμων καὶ ἀσύμμετρων, ποὺ στέκουντε στὸν κόδιο τῆς Τέχνης πολὺ πιὸ ἀπάνου ἀπὸ τὰ φροντισμένα ψευτοκλασικὰ· ἀντίγραφα τῶν 'Αντικοών καὶ τῶν 'Αρροδιτῶν. 'Ο κ. Ταγκόπουλος δείχνει ὡς τὴν ὥρα πώς τοὺς ἀνθρώπους του τοὺς θέλει ἀλγύστους καὶ μονοκόμματους, πιὸ πολὺ Σπαρτιάτες παρὰ Ἀθηναίους, πιὸ πολὺ ἀλφιερικοὺς παρὰ Ἰωνικούς· καμία φροῖα ἀφίνει νὰ πα-ραφαίνουνται οἱ ικλωτεῖς ποὺ τοὺς τραβῇ δεμένους. Καὶ τὰ σύμβολα ποὺ στόλωσε γιὰ νὰ χορεύουν γύρο τους χορὸ πολε-μικὸ οἱ ἄνθρωποι του, ἐννοῶ τὸ γκρέμισμα τοῦ βενέτικου Πύρ-γου καὶ τὰ Εὐαγγελικά, βέβαια πώς εἶναι τοιμηρὰ βαρεμένα καὶ ἀρκετὰ γιὰ νὰ σκανταλίσουν δχι μόνο τοὺς παλιοὺς ἀκλ-ητητούς, μὲν καὶ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς φιλελεύθερους, μὰ τέλος ἐχ-τρούς τῶν ἄκρων, καὶ ὀπαδούς τῆς περίφημης αμέσης δδούν. Μᾶ δύο ὑπερβολικὰ καὶ ἀν κριθοῦν, εἶναι τοῦτα σημεῖα, ἀπὸ τὰ χιουπήτερα, τῆς φεντιάς καὶ τοῦ φωμαντισμοῦ· φωτηζει-γιὰ τὸ γκρέμισμα τοῦ βενέτικου Πύργου τὴν ὥραια καὶ ἔσ-τερη διαμαρτύρηση τοῦ ἄγγελον ἰστορικοῦ Φρήμαν· καὶ γὰρ τὰ Εὐαγγελικά, τὸν κρυφό στοχασμὸ ὅλων τῶν καλοσυνελθετῶν

**ματέρυνη πάει γὰρ σκάση ἀπ' τὸ κακό του.**  
"Οος ποι ἔλθε ὁ στιτίτης καὶ ὁ Παῦλος τὸν ἀ-  
πολέπει.

Περνοῦν φαράγγια, ἀνεβοκκατεβαίνουν ζυγούς,  
σκαρφαλώνουν βράχους δὲ Παῦλος Γέρακας κ' αἱ δε-  
καπέντε σύντροφοὶ του. Οἱ ἥλιοις τοῦ μεσημεριοῦ τσού-  
ζει, δὲ ἔδρωτας τρέχει, τὰ γόνιατ' ἀποκάνουν τέντωσε  
καὶ λύγα. Ποῦ βρίσκονται, ποῦ πᾶν, δὲν ζέρουν. Μό-  
νος τοὺς δδηγὸς τῶν τουφεκιῶν δὲ βρόντος, μιὰ τὸν  
ἄκον ἀπὸ τὰ ὑψώματα, μιὰ τὸν χάνουν ἀπὸ τῶν  
λαγκαδῶν τὰ βάθη. Κάπου βουσούλαχελαδεῖ, ἵσκιος  
φουντώνει· στέκουν καὶ ξεδιψοῦν καὶ ξανασαλίουν.  
Καὶ στέρερ' ἀνέβει πάλε καὶ ροβόλα καὶ πάντα λόγγοι  
καὶ δρυμοί, φουντώματα καὶ θόλοι καὶ ξάγνυντα χλο-  
ερά καὶ βοσκοτόπια πρᾶα· βαθὺς γκρεμὸς ἐδῶ, ξ-  
γριο χάσμα σάρας, ξεράτλα βοάχων· ἕκει εἰδύλλια  
λαγκαδῶν, τρυγόνων ἔδυτα, θέριερ' ἀνθῶν καὶ γάρ-  
γαρες ἀνάβρες. Μυστήρια κάλλους κλεῖται, φύση τῆς  
Ἅπειρος, ἡ ἀνοιξη σ' ἀποστόλισε, μαὶ ποιός γυρναῖ νὰ  
σὲ χαρῆ τὰ μάτια! Σὰ σοῦντο νὰ σ' εἰδαμε, στὸ  
νοῦ ἀπομένεις.

Τὸ λόγο τοῦ ξαδέρφου του θυμάται ὁ Παῦλος· τὰ Γιάννινα δὲν παίρνονται μὲ τοὺς σοφτάδες, δεκάξη

Ψυχάρης μιλάντας γιὰ τὸς «Ζωτανός καὶ Πεθαμένους»<sup>(3)</sup> βρίσκει στὸ δραματικὸ αὐτὸ δοκίμασμα ἀρετὲς ποὺ θὰν τὶς ζούλενε καὶ ἔγας φημισμένος τεχνίτης —διὰ λοιπὸν ἔχω τὰ δυὸ αὐτὰ τιμητικὰ διπλώματα, γελῶ μὲ μερικοὺς ἀγαθοὺς συμπολίτες μοὺ (καμὰ φορά, διαν εἶμαι στὶς καλές μου, καὶ τὸς λυποῦμαι), ποὺ τίποτ' ἄλλο δὲ βλέπουνε στὰ δράματά μου παρὰ ἀρθρα δημοσιογραφικὰ καλογραμένα καὶ κάπως φυτικέρωνα.<sup>(4)</sup> Η ἀλήθεια εἶναι πώς δὲ «Ἐρμονας, ποὺ τόπο τὴ λογαριάζω τὴν κοίσιον του, δὲ μοῦ καλομεταχειρίστηκε τὸν «Ἀσωτο»<sup>(4)</sup>· μοῦ τονὲ σάπισε στὶς ξυλές. Μὰ δοσ τότε κι ἄν πάσιων νὰν τονὲ διφεντέψψω<sup>(5)</sup>, σήμερα ποὺ ξαναδιαβάζω τὸ δρᾶμα μοὺ ἐκεῖνο, ποὺ ξαναδιαβάζω καὶ τὴν κριτικὴ τοῦ «Ἐρμονα, καθὼς καὶ τὴ δικῆ μου τὴν ἀπάντηση, βρίσκω πώς δὲ στοχαστικὸς «Ἐρμονας δὲν μποροῦσε νὰ γελαστεῖ καὶ πώς δὲ «Ἀσωτος» γιὰ νὰ γίνει δρᾶμα ζειβάζεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ ξαναδούντεται. Η κριτικὴ τοῦ «Ἐρμονα, ίσως γιατ’ εἴτενε τόσο τσουχτερή, μὲ πόνσες, μὰ καὶ μὲ ὀφέλησε. Γράφοντας τὶς «Ἀλνοίδες» τὴν εἶχα στὸ τοῦ μου καὶ σ’ αὐτὴ λρωπτά ποὺ τὰ κατάφερα νὰ μήν ἐν το πίσω τὴν ὑπόθεση τοῦ δραμάτος σὲ δρισμένα πολιτικὰ γεγονότα, δημοσιεύοντας τὸ τελάληρα δὰ τότε, ἀπαντώντας στὴν κριτικὴ του, μὰ τὰς δώσω μὰ κάπια γενικάδα, ἀπλόνωντάς την τὸν ἀλλά καιρη τὴν πολιτικὴ μας συμπερικυκλωσιά.

Τί χτυπάνε οι «*Άλυσίδες*», θάν τὸ δεῖ ὁ ἀναγρώ-  
στης διαβάζοντας τὸ δρᾶμα, κι οὔτε ἀξίζει τὸν ιόπο  
νὰ ξοδίσουμε τόπο καὶ καιρὸ ξεφασιώνωντας ἐδῶ τὸ  
πολιτικό μας ζοῦδι καὶ δείχροντας τὶς δημπνεομένες  
πληγές του, ποὺ δλοὶ δὲ τὶς βλέπουν καὶ τὶς μολο-  
γοῦν. "Οχι τὰ πολιτικά μας χάλια, μὰ κάπι ἄλλο, γε-  
νικώτερο, θέλησα νὰ δείξω στὸ δρᾶμα μου· δι τι ἔδειξα  
πάνον κάποιον καὶ στ' ἄλλα δυὸ δράματά μου· τὸν  
ἄγωνα δηλ. ποὺ κάνει σήμερα ἡ *Ρωμαΐκη* ψυχή,  
λαχταρώντας τὴν *Άλιγθεια*, μὰ μένοντας ἀλυσοδεμένη  
στὴν *Πρόδημη*<sup>(6)</sup>. Κι ἡ διάλεκτα τὴν *Πολιτική* γιὰ

3) *Koltačs «Nouřācs»* àριθ. 148 σελ. 1.

<sup>4)</sup> *Koltaçes a Noumāq*, àριθ. 186 σελ. 2.

5) Κοίταξε «Νουμάς» ἀριθ. 187 σελ. 4, στήλ. 3.

6) Ἰσαμε τῷδε ή Ἀλήθεια, δῆναι καὶ στὴ ζωῇ μας, νικέται καὶ στὸ δράματα μου πάντα ἀπὸ τὴν Πρόληψη. Δογματίζω στὸ τέταρτο δρᾶμα μου (γιατὶ τόχῳ ἀπὸ τῷδε κτισμένῳ καὶ αὐτὸν στὸ μυαλό μουν) νὰ φέρω τὴν Ἀλήθεια νικήτρα καὶ νὰ δεῖξω τὸ λογῆς θάνατο ή ζωῆ μας ὅταν σπάσουν οἱ ἀλυόδες τῆς Πρόληψης καὶ μᾶς ὑδειάσου τὴ γνωμὴ ή λεγάμωνη.

Бюджеты для каждого из подразделений подлежат

ἀντάρτες δὲν κρατούν το κύκλωμα του τούρκου.  
Βούθεια ζήτησε διοικητής των εὐάγων εἶτε  
δὲν ἦρθε αὐτή εἰτ' ἀργυρος, δέχθης προχώρεσε. Οι  
ἀντάρτες το μαντεύουν ἀπ' τὸ τουφεκίδι ποὺ πυκνώ-  
νει, ἀπ' τῶν κανονιῶν τὸν ἀπανωτὸ βρόντο. Τρεις  
ώρες βάδισαν νὰ φτάσουν τὸ ἀριστερὸ τοῦ ἔχθρου  
καὶ βρέθηκαν μακρύτερα. "Αδικα ξέφρωσαν τὸ λόχο  
τοῦ Βουλοδήμου ἀπ' τὰ φουσέκια. 'Απ' τὴν κορφή,  
ποὺ σταθήκαν, τὰ βόλια τὸν ἔχθρο δὲ φτάνουν· κι ἐν  
θέλουνε νὰ πάν πιὸ μπρὸς, κόβει τὸ δρόμο τὸ ποτα-  
μι. Κι αὐτὸ ποῦ βρέθηκε! πῶς θὲς νὰ τὸ περάσουν!  
Παιδάς σκονεύεται τοιποὺ καὶ ξαφνιάζεται

Τοιχί' ή μέρα τί γλυκά πού πνέει τάγερί. Πρόσ-  
σινα καταπράσινα κ' αἱ λόφοι κι δ στενός δ κάμπος,  
ποῦ οἱ δλάνθιστες ἀγραπιδίες λευκοροδίουν ἀπλὰ  
μονάχα κι δ ποταμός, φίδι ἔκει κάτω, μιὰ χάντα  
και μιὰ ἀσπρογαλήζει. Και μακριά, μὲς ἀπ' τὰ δέν-  
δρα, κάτι σὰ σπίτια, σὰν καλύβια φαίνονται και  
στὸν καμπάκην κάποια μαυράδια ἀργοσταλεύουν. Τάχα  
είναι τοῦρκοι, ή είναι ραγιάδες χωρικοί, ή νάναι μόνο  
ἄλογα ή γελάδια; Κ' ή ἀσπριδερή λουρίδα ἔκει ζερ-  
βά, στὸ φίζιμιδ, στὸ βάθος, τί νάναι, μὴν δ δρόμος  
τῶν Γιανίνων; Δὲν πᾶμ' ἔκειθε; Δὲ μᾶς εἴπαγ πᾶς  
στρατός δικός μας τὸν φυλάσσει; Μὰ ἄκοῦστε πῶς

σαλόνι πονθβαλα σ' αντὸ τοὺς ἀ θρῷ ω πονεῖ μου  
νὰ χρεούνν, τόκαμα γιατὶ στὴν πολιτικὴ φανερώνε-  
ται ζωτανάτερα δ' ἀγάνας αντός, τόσο ποὺ μπορεῖ  
ἄποπα δ' καθέτας νὰν τονὲ δεῖ, σώγει νὰ προσέξει λύγο  
καὶ νᾶχει καὶ τὸ χάροισμα νὰ βλέπει. Ἡ πολιτικὴ  
κατάντησε δὲ «λυδία λίθος» ποὺ δοκιμάζεται δὲ καραχτῆ  
ρας τοῦ Ρωμιοῦ, κ' εἴδαμε τούτα τῶν τόσους καὶ τό-  
σους χαρακτῆρες εἰς νὰ τρίβουνται πάνου σ' αὐτὴ τῇ  
διαβολήτερα καὶ νὰ βγαίνονται τενεκέδες. Στὰ θυτερά,  
μὴν ἔειχατε πώς δὲ πολιτική, μὲ τὸν ἄπιμο τρόπο ποὺ  
χωθῆκε μέσα στὴν ανυλοφορία τοῦ αἰμάτου μας, ἔγινε  
δὲ κυριώτερη διφορμὴ τῆς κάθε πανοροζιμᾶς μας.

Τοὺς δὲ ὡς ποὺς μου καὶ δῶ δὲν κονδάστηκα  
καθόλου νὰν τὸν πλάσω· τοὺς βρῆκα ἔτοιμους· μοῦ  
τοὺς ἔδωσε η Ζωή· κι ἀπλώσα τὰ χέρια μου καὶ τὸν  
πῆρα. Καὶ η Ἀστρούς λαμπρόμα, ποὺ μοῦ τὴν  
κατηγορήσανε γιὰ Νορβηγοπούλα καὶ γὰρ Ἰψενογένε-  
νημα (<sup>7</sup>), εἶναι Ρωμιοπούλα, ἀπὸ τὶς λίγες φυσικά  
καὶ τὶς διαλεχτές, μὰ Ρωμιοπούλα πάντα ποὺ μέσα  
στὴν πάναγνη ψυχὴ τῆς ἔστησε τὸ θρόνο τῆς ή ἀπό-  
λιτη· Ἀλήθεια καὶ ἁγανακτίαι ή λαχτάρα γιὰ δὲ τι Με-  
γαλό καὶ Εὐγενικό. Τὸ μοιογῶ πλὼς τέτιους ὑπερτέ-  
λειους τύπους δὲν είμαι ἵναρὸς νὰν τὸν πλάσω. Τὸν  
πλάθει ή μάρτια Φύση καὶ τοὺς ἀντιγράφω ἔγω. Καὶ  
μόρο ή τιμὴ τοῦ ἀντιγραφιᾶ μοῦ ἀξέζει.

"Οσο γιὰ τὸ Στρωτὸν κατηγόρησαν  
κι αὐτόνε, θαρρῶ, γιὰ Ἰερεὺκό Δεόνιμαν), τὸ μορ-  
φωμένο δηλ. Ρωμιό, πούχει ζαφαρτήρα καὶ ίδεες καὶ  
ψυχικὴ ενέγενεια καὶ μεγάλα ίδανικά, μὰ ποὺ ἄμα μπλε-  
χτεῖ στὴν πολιτικὴ κάνει τὴν ἀνάλογη ἀβαρία ἀπὸ  
δαῦτα καὶ σιγὰ σιγὰ κοιτρουνθαλάσσι μὲ τοὺς ἀλλονυμοὺς  
στὴν κατηφοριά, — δο ιοιστὸ γιὰ τὸ Ρωμιό αὐτόνε,  
μπορῶ νὰ πῶ δ, τι εἴπα καὶ γιὰ τὴν Ἀστρούλα· τοὺς  
βρῆκα έτοιμο. Μπορῶ νὰ πῶ καὶ τοῦτο ἀκόμα· πὼς  
πολλοὶ φίλοι ποὺ εἴδαν τὸ δρᾶμα στὸ Θέατρο, θυμη-  
θήκανε προσώπατα γνωστά, «ερδωντα» καὶ σήμερος ἀ-  
κόμα στὴν πολιτικὴ σκηνὴ καὶ μοῦ τὰ εἴπανε. Τί νὰν  
τὰ δυομάσω ἀφοῦ δ κάθε Ρωμιός, πὸν προσέζει κα-  
πιώς στὰ κοιτροβουλευτικά μας, ἔχει τὸνυμά τους στὸ  
στόμα του;

*Tὸ Στρατιδη κοὶ τὴ Στρατιδαινα, μπάτε σὸν Ρωμαίκο νομοκιρόποτο βρῆτε μπροστά σας καὶ θὰ τοὺς δῆτε νὰ τρέψουνται ἀγομέταιξν τοὺς, δτα*

7) Κοίταξε «*Αθηναία* 2 τοῦ Νοέμβρη 1907, σελ. 1, στήλη 3, ριζόδο τοῦ κ. Γρ. Σεπόπουλου. Μὰ σ' αὐτό, καθὼς και στ' ἄλλα, θάπαντήσω θατερ' ἀπὸ τὸ δρῦμα, στὸ κεφάλαιο «*Oι Αἰγαῖοις σύδν τύπος.*

ιλιστα δὲν μποροῦντε νάρραξον κανένα ιόνικαλο  
δὲ τὴν Ψωροκώστανα. Ὁ Καλόκαιρος, δὲ Ἀγλύ-  
ντος κι δ Γυαλιστός, εἶναι πιὰ ἀπὸ τοὺς συνειθισμέ-  
νις τέπους τοῦ Ρωμιοῦ πολιτικοῦ.

Μοῦ κατηγορήσανε καὶ κάτι ἄλλο, μοῦ τὸ καταλογίσανε μάλιστα γιὰ τεχνικὴ ἀδυναμία μου, καὶ πρέπει νά πολογηθῶ καὶ σ' αὐτό. Μοῦ εἴπανε δηλ. πὼς τὰ δράματά μου δὲν εἶναι *Po* μ αὶ ἵκα δράματα, ἀφοῦ τὰ κατάφερα σὲ τρία δράματα νὰ μὴ χύνεται οὕτε σταλαματιὰ αἷμα, γὰρ μὴ γίνεται οὕτε ένας σκοτωμός. Ἐγώ θαρρῶ τὸ ἐναντίο, πὼς γίνουνται παραπολλοὶ σκοτωμοί, ἀγριώτεροι ἀπὸ κείνους ποὺ γίνουνται καθεμερι-

νὰ στοὺς δρόμους μὲ μαχαίρια καὶ μὲ κουμπούρια,  
ἀφοῦ γίνονται μέσα στὴν ψυχή, ποὺ σκοτώνονται  
ἰδανικά καὶ φαρμακώνονται πεποίθησες καὶ στραγ-  
γονλίζονται ἔπιδεις καὶ πουρσεύεται. ή πίστη στὸ  
Τέλειο καὶ στὸ Ἀληθινό. Αὲν ἔρω, μπορεῖ νῦναι ἀδυ-  
ναμία τοῦ χαρακτήρα μου κι αὐτή, μὰ ἐμένα μὲ συγ-  
κινοῦντε περσότερο οἱ βουβήες τραγωδίες καὶ οἱ ἀπελπι-  
αμένες ἀγάπες ποὺ παίζονται στὸ ἀπόβαθρα τῆς ψυ-  
χῆς, παρὸ δὲ οἱ ἄλλες ποὺ ξεχύνουν ἀδιάντροπα στὰ στε-  
νοφύμια τὴν ἀγούαδα τους καὶ τὴν προστυχιά τους.  
Αίγοι σκοτωμοὶ γίνονται κάθε τόσο καὶ στὴ ζωὴ μας  
καὶ στὴ οκηνὴ ἀπάγουν, ἀπὸ τὰ λογῆς νεοελληνικὴ  
καὶ δράματα, ποὺ νῦναι ἀνάγκη νὰ προστεθοῦντε  
αὐτοὺς κι ὅλοι σκοτωμοὶ καινούριοι, μὲ τὰ δράματά  
μου ; "Ωχ, ἀδερφέ ! " Εγώ τοὺς ἀγαπῶ τοὺς δικούς  
μου καὶ δὲ μοῦ πάει ἡ καρδιὰ νῦν τοὺς σκοτώσω γιὰ  
τὸ χατῆρι σας !

“Ωστόσο διπάτσος ποὺ δίνει στὸ τέλος τοῦ δραμάτου ή ‘Αστρούλα στὴν Ρωξάρη είναι σκοτωμός κι αντός. Προσέχετε καὶ θὰν τὸ δεῖτε. Κι ἂ δὲ σκοτώνει η ‘Αστρούλα, δείχνει δόμως μὲ τὸν μπάτσο της πάντα πρέπει μιὰ μέρα ή ‘Αλήθεια νὰ σκοτώσει τὴν Πρόληψη γιὰ νὰ ξελευτερωθεῖ ἀπὸ τὶς ἀλυσίδες της ή Ρωμαϊκή ψυχή.

Θέλοντας νὰ κλείσω τοῦτα δῶ ποὺ γράφω τώρα<sup>9</sup>  
θυμοῦμαι τὰ λόγια τοῦ Κυρούλη «Καιρὸς καὶ οἱ ἀθρώ-  
ποι τώρα πιὰ νὰ βασιλέψουν» (<sup>7</sup>) καὶ μοῦ κονδονί-  
ζουντε στ' αὐτιά μου, ἔτσι σὰν προσταγή. Ναί, στὸ Ρω-  
μαϊκὸ τὸ θέατρο καιρὸς πιὰ τώρα νὰ βασιλέψουν καὶ οἱ  
ἀθρώποι, καιρὸς νάνεβάσουμε στὴ σκηνὴ ἀπάρου τὸν

βουτίζει τὸ κανόνι. Νά κι ὁ καπνός· ποῦ; ποῦ; ψηλά,  
ἀπάνω στὸ ζυγό, κοντά στὸ μέσελο, ἀπ' τὴν κορφὴν  
ποὺ τὸ στερνό του γέλασμα τῆς στέλνει ὁ ήλιος.

Κ' οι διαδρομοίς δὲν πάνουν· δλοένα και δασεύουν· συγκρατητές ἀκούονται τώρα. Τόσο κοντά και νὰ μὴ φαίνεται καπνός! Ήσυ νὰ τὸν δῆς; Ή μάχη γένεται μές τὴν κλεισοῦρα. Μὰ τὸ κανόνι σώπασε, καπνὸ δὲ βλέπω πιὰ κεῖ ἀπόσνω. "Ακού το πάλε· κι ὁ καπνὸς νάτος πιὰ κάτω, στὸν ἀποδῶθε τὸ ζυγό. Τὸ τουφεκίδι πιὰ δὲν πάνει, μόνε δυναμώνει. Γεροῦσι κάνουν! Ποιοι; Οἱ τοῦρκοι, ή οἱ δικοί μας! Ποιός ζέρει, μπορεῖ ναφτασε βοήθεια. "Αχ, πῶς νὰ ζύγωνε κανείς! Καὶ πῶς και ποῦ νὰ πῆμε! "Αν παίρνωμε τὸν ἔδιο δρόμο! Φτάνει μόνο νὰ τὸν βρέχαις.

"Ωρα ἡ ἐφοδος βαστά· μα λίγο λίγο ἀδυνατίζει τὸ τουφέκι· σιγὰ σιγὰ παγάδιασε· καὶ τὸ κανόνι ἐσώπασε· ὅλα ἰσώπασαν σὲ λίγο. 'Απ' ὥρᾳ ἐδύσε κι δ ἥλιος κ' ἵσκιοι πλακώνουν τὰ θουνά, τὸ σούρπωμα πέφτει θολὸ γύρω στὶς ράχεις. Σιγή, ἐρημιαὶ ἀπλώνεται, τὸ χρύσο ἀγέρι τοῦ βραχδιοῦ σφυρίζει μόνο θλιβερά.

χορφοθοῦντι.

*«Τώρα, παιδιά, τι κάνομε;»*

μέος στὸ οιδερόφρεαχτο Κλουβί τῆς Πρόληψης, λαζ-  
ταρώντας τὴν πνεματικὴν λευτεριά. Ντόπιο θέατρο  
μᾶς χρειάζεται καὶ ντόπια τέχνη καὶ ντόπια ζωή. Γιὰ  
ὅ περ ἀθροίστοις καὶ γιὰ τὸ φύγοντα στον αριθμό  
χαρακτηρίζεται καὶ γιὰ τὴν αφετημένην εἰς κοινωνίες εί-  
ναι νωρίς. Τὸ θέατρο μας δὲν ξένησε ἀκόμα γιὰ νὰ γε-  
ράσει καὶ γιὰ νὰ σηκώσει τέτιες ξενόφρετες παρικα-  
τοῦρες στὸν ἀπλάνιστα σανίδια του. Ἐμεῖς θὰν τὸ ζή-  
σουμε τὸ θέατρο μας, δίνοντάς του πομάτια Διὸς τὴν  
ζωή μας, ποὺ εἶναι δραματικότατη ζωή, δύοις μὲ τὴν  
ἀσυλλογιστική μας καὶ τὶς στραβωτιμογές μας τὴν κα-  
τατήσαμε, τέτια ζωὴ ποὺ μπορεῖ νὰ δώσει θέμα καὶ  
σὲ ξεναγεῖται στὸν οιδερόφρεαχτο Κλουβί τῆς Πρόληψης.

“Αδιάφορο δὲ τὰ φάνηκε ἀκόμα δ. μεγάλος ὁ τεχνίτης ποὺ νὰ ξεδιαλέξει ἀπὸ τὴν ζωὴν αὐτὴ δ., τι χρειάζεται καὶ νὰν τὸ πλάσει ὅπως χρειάζεται γιὰ γάνωμάσσει στὴν ὄκηνη τέλειο δραματικὸ ἔργον. Θὰ φανεῖ καὶ αὐτός. Κάπια σημάδια μᾶς τὸν προμηνύνει τὸν ἐρχομό του<sup>(9)</sup>. Σπὸ διαμεταξὺν δύμως ἔμετς οἱ ταπεινοὶ ἔργατες δὲν ἀξίζει νὰν τὸν καρτεροῦμε μὲ σταγωμένα τὰ χέρια. Ἔχουμε καθῆκο νὰ δουνέψουμε λίγο πολὺ, δόσο μπορεῖ δι καθένας μας. Ἔχουμε καθῆκο νὰ κονταλήσουμε τὶς πέτρες ποὺ θὰ θεμελιώσει μὲ δαῦτες μεθαύρῳ ὁ μεγάλος ὁ Τεχνίτης, τὸ ὄντειρον ΡΩΜΑΓΚΟ ΘΕΑΤΡΟ.

ΤΑ ΗΡΩΑ ΣΩΤΗΡΙΑ

(*Οδηγίες γιὰ κείμους ποὺ θὰν τὰ ζωτα-  
ρέμουντε σε ἀκηκούντι*).

**Ο ΔΗΜΟΣ ΣΤΡΩΤΟΣ.** Σαράγτα περίπου χρονώντες Καλοκαιρινούς μένος. Σοφαρδός μὲν γλυκομίλητος. Τὸ ττύσιμό του ὅπλο. Γηρεῖα φρεσού και ἔδιο χυδρα φετού-  
μπλικα.

**Ο ΣΤΡΑΤΙΔΗΣ.** "Ισαμε πενήντα χρονῶν. "Οψη καὶ τέλος νοικοκυβερτίνα Ξουρισμένος μὲς φαρρό μουστάκι. Πάντα γελαστός καὶ μαζωμένος, καὶ μάλιστα σὰ μιλάει μὲ τὴ γυναικα του.

**Ο ΚΑΛΟΚΑΡΔΟΣ.** 53—55 χιλιόμετρα. Νησιμέρος πλεύσια καὶ τῆς ὥρας πάντα. Ρεντυγκότα μαύρη χρυσή καδένα στὸ γελέκο. Άλγα γενάκια φαρφέ καὶ μικρή φαλόνηρα στὴν κορφή. Αιγάλευται σὲ δίλους σὰ μιλάει, περσέστερο σὰν είναι μπροστά ἢ γυναικα του.

9) Ἐτοι, φαίνεται, ἀπὸ τὴν παλὴν μεριά του, τὸ πήραν  
τὸ θέατρο καὶ δυὸ φίλοι μας, ὁ Ρήγας Γκύλφης κι ὁ Παντε-  
λῆς Χόδον, καὶ γι' αὐτὸ κ' οἱ δύο τους, ὁ πρῶτος μὲ τὰς Γή-  
τανδρούς κι ὁ ἄλλος μὲ τοὺς «Πετροχώρῳδες», κοματία Ρωμαϊ-  
κῆς σκηνῆς καὶ Ρωμαϊκῆς ζωῆς θὰ μᾶς ἀνεβάσουντε στὴ  
σκηνή.

ΗΤΕΩΣΤΙΚΗ ΤΟΥΡ

«Δέν καρτεροῦμε τὴν αὔγη;»  
«Χαρά στον ποῦ ή αὔγη τὸν εἶρη!»

«Μου δεῖλιασες, λεβίντη!»  
«Τι δεῖλιασα! Στὰ Γιάννινα θὰ πάμ' όλοι δε-  
κένων»

Μὲν χωρατά, πειράγματα πάσχουν νὰ κρύψουν τὴν λαχτάρα τους τὰ παλληκάρια. Τρέμεται ἡ καρδία τοῦ καθενοῦ καὶ τοῦ ἀλλοῦ δὲν τὸ λέει. Ἀνήφορος, κατήφορος, δὲν ἔξεραν ἐν πᾶν ἐμπρὸς ἢ πίσω· γρόνος οἱ ὥρες, ἔπειστε τὸ δάσος, ἀπόκειμαν, μᾶς πῶς τὰ πόδια τὰ φτερώνει ὁ φόβος! Τώρα περγοῦν ἐν τῷ ζυγῷ, κρύο φυτάει τὸ ἀπονύκτερο ἐκεῖ ἀπέκτω. Ποῦ νέψεστε; Οἱ φωτίες χαθῆκαν. Δεξιὰ νὰ κάμωμε ἡ Κερβά, ποῦ εἰν' ὁ βροράς καὶ ποῦ εἰν' ὁ νότος; Κανένας πας τάστεία δὲ γνωρίζει:

Στὴν κορφὴν ἐνέβηκαν λαχχανισμένοι. Λειψὶ ξα-  
γνάντισκν τὸ μισοφέγγαρο νὰ μετωπίζῃ ἀπόστρωθέ-  
τους· σπαθάτο, μεγάλοπρεπο· πυρὸ καὶ ματωμένο·  
Ρῆγος τοσκίει τὰ κορμιά, οἱ ψυχὲς μαργώνουν. Πλί-  
σω, παιδιά! Ἐδῶθε πάει ὁ δρόμος στὴ Στρεβήνα.

Σορτάδες ! Σορτάδες ! Κρύχ, σφαγερή ἀκούει  
δ Παῦλος τὴν σαρκαστικὴν φωνὴν τοῦ Βουλοδήμου·  
γίνεται τὰ μέτια στὸ γυρτάδι: «Τί φεύγουμε; » κα-

**Ο ΑΙΓΑΙΚΑΝΤΟΣ.** «Εξηντάρεις, στεμένος, μὲ δψη κάπως ἀρρωστώδηνη. Συνδιομένος. Τὸν γένοι μόνο του ἀμελημένο. Τίποτα δὲν τοῦ ἀρέσει, εἴτε δὲν διοιστεῖ διανότης του. «Οτα μιλάει, λέει τὰ λόγια του ἀργά, κοφτό, ξεροβήχοντας στὸ ἀγαμεταζέν.» Ο κ. Π. Δελαγιάνης μᾶς τὸν παρουσιάσεις στὸ θέατρο ἀπαράλλαχτο Σιμόποντο).

**Ο ΓΥΑΛΙΣΤΟΣ.** Λιμονοτόρος. Τριάντα χρονῶν. Ντύσιμο ξεπανομένο. Συνδιομένος· τὸ μουστάκι του ἀλλα Κάιζερ. «Οχι τόσο συμπαθητικά ἢ φυσιογνωμία του. Μιλάει πάντα μὲ στόματο καὶ δίνει φητορικὸν τόνον καὶ στὸς ἀπλούστερος κονθίτες του. Κουβεντιάζοντας χερονομεῖ καὶ ἄλλαζει κάθε λίγο καὶ θέση.»

**Η ΑΣΤΡΟΥΔΑ.** Εἶναι πάντας κάπως χρονῶν. Ξαθὰ μαλλιά, χτενισμένα ἀλλα Κλεό. Τὸ στύσιμο τῆς ἀπλὸ μὲ χάρη. Τὰ μυσείδια τῆς συμπαθητικά, μὰ ποὺ νὰν τὴ δείχνουν κόρη μὲ θέληση καὶ μὲ ἀποφασιστικότη. Σάν κονθινάζει μὲ τὴ μητέρα της, στὸ πρῶτο μέρος γελαστή, στὸ τρίτο μελαχολικά.

**Η ΡΩΣΑΝΗ.** Τριαντάρεις χρονῶν, μὰ ποὺ φαίνεται νεώτερη. Χτενισματικὰ καὶ τεύσιμο σφανταχτερὰ καὶ κονκαριστικά. Κάπια χαρακτηριστικά ἔλαφρότητας κονθίτες καὶ στὰ φρούριατα της.

**Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ.** «Ισαμε φαραγατάρεις περίπον χρονῶν. Σοβαρὴ δψη καὶ σοβαρὸν τεύσιμο, σκοῦφο χρώμα, δψη μαδρο.» Η κονθίτα της βαριὰ καὶ τὰ φρούριατα της τὸ ίδιο. Δείχνει σὰ νὰ φράγεται μὲ τὰ ροῦχα της.

## ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Στὸ σπίτι τοῦ Στρατίδη. Σάλα καὶ τραπεζαρία μαζί, φτωχικὰ μὲ φιλόκαλα στολισμένη. Δεξιά, ἔνα τραπεζάρι κορυδένιο, σὰ γραφεῖο, μὲ παλαμάρι, πέννες κτλ. καὶ μὲ χορτιά καὶ βιβλία σκρόπια πάνον.» Αριστερά, ἔνα τριπόδι ζουγράφον, μὲ τὸ μπροστινὸν μέρος γυρισμένο πρὸς τὴ σκηνή. Στὸν τοῖχο, στὸ βάθος, κρεμασμένη εἰνόντα μεγάλη, σὲ χειρὶ κορνίζο, ποὺ γράφει ἀπὸ κάποιον «ΑΗΜΟΣ ΣΤΡΩΤΟΣ, ΥΠΟΨΗΦΙΟΣ ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ» καὶ πάνον ἀπὸ τὸ κάδρο, κοίλημένη στὸν τοῖχο, πορδέλλα χαρτένια μεγάλη, μὲ μανδρα χτυπητὰ γράμμωτα τυπωμένα «ΜΕ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ—ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ».

«Απομεσήμερο.» Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ στὸ μεσιανὸν τροποπέτι, καθισμένη σὲ κορέλα, μπολώνται κάλτος. Η ΑΣΤΡΟΥΔΑ στένεται δλόροθη μπροστά στὸ τριπόδι, καὶ σκεδιάζει μὲ μολύβι στὸ χαρτό. «Οσο μπορεῖ κρύψει τὸ πρόσωπό της ἀπὸ τοὺς θεατές.

Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ (σὰ νὰ μιλάει μοναχή της). «Άλλοι ποὺ τούχει τὴ κούτρα του, λέω γω.....Μυαλό, μυαλό!.....Μὰ ποὺ νὰ βρεθεῖ τέτοιο ζαρζαδατικὸν δῶ

μέσα ;....»Ωχ, μάννα μου, τὶ μὲ γέννωντες !...

Η ΑΣΤΡΟΥΔΑ (ήσυχα, δίχως νὰ τραβηγκεῖ ἀπὸ τὴ δουλιά της). Πάλι τὰ ίδια, μητέρα, καὶ σήμερα ; Μέρες καὶ μέρες ἔχεις τώρα ποὺ τρώγεσαι δίχως λέγο....Σὲ καλό του !

Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ (κοροδεφτικά). Σὲ καλό μου!. «Άλλο δὲν ξέρεις ἐσύ....Τὸ ίδιο καὶ δ πατέρας σου...» Ο πρεκομένος....

Η ΑΣΤΡΟΥΔΑ. «Ο καημένος ! Δὲν τοὺς οὐνουν τὰ βάσανά του καὶ οἱ σκοτούρες του !

Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ (σὰν πειραγμένη, διφίνοντας στὸ τραπέζι τὴν κάλτοσ ποὺ μπολώνει). Τί μοῦ χώθηκες καὶ πίσω καὶ μοῦ κακαρίζεις σὰν τὴν κέττα;.. Οἱ σκοτούρες του ! ....Γ' αὐτὸ τὰ πάμε, σὰ θέλει δ Θεός, πρίμα ! ..K' ἡ ἀρεντιά σου σὲ μωρὸ παιδὶ κάθεσαι έλη μέρα καὶ μοῦ ζουγραφίζεις καραβάκια....

Η ΑΣΤΡΟΥΔΑ (παραπονεμένα). Καραβάκια ;

Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ. Εέρω καὶ γώ ! Καραβάκια, διασλάκια, ἀλογάκια...Πότε ζουγραφική, πότε πιάνο, πότε διάβασμα...Κι ἡ πατερόκης σου σὲ καμαρώνει... Δὲν ἔργεσαι, λέω γώ, νὰ στρωθεῖς καὶ λόγου σου στὴ δουλιά ;

Η ΑΣΤΡΟΥΔΑ (ζυγρώνοντας τὴ μάρνα τῆς γαδεφτικά). Μαννούλα μου, γιατὶ μὲ μαλώνεις ἀδικα ; Δὲ σήκωσα τὸ τραπέζι ; Δὲν ἔπλυνα τὰ πιάτα ; Τί δουλὰ μούπες καὶ δὲν τὴν έκαμα ;

Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ (μερόνοντας). Δὲ λέω δχι... Μὰ τὶ χάνεις τὸν καιρό σου στὰλλα, τὰ περιττὰ τὰ πράματα ;

Η ΑΣΤΡΟΥΔΑ. Περιττὰ πράματα ; Μήν τὲ λές, μαννούλα....

Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ. Περιττὰ βέταια, περιττά ! «Ο γαμπρὸς δὲν θὰ σου ζητήσει ζουγραφίες καὶ πιάνο καὶ φιλοσοφίες. Θὰ σου ζητήσει νὰ ξέρεις νὰ βάστας τὸ σπίτι του, νὰν τοῦ μαχερεύεις δημοφανεῖς φαγιά, νὰν τοῦ μπαλώνεις τὶς κάλτοσ του....νά, σὰν καὶ μένα.. γὰν κρατᾶς καλὰ τὸ νοικοκυρό σου...Μὲ τὸ πιάνο καὶ μὲ τὶς ζουγραφίες δὲ γίνουνται αὐτά...Κεράρωσε τὴ φιληγάδα σου, τὴν Παρθενόπη, τὶ τραβάεις ἀπὸ τὸν ἀντρά της...Σπουδαγμένη καὶ αὐτή, μὲ τὸ πιάνο της καὶ μὲ τὰ γαλλικὰ της, μ' ἀπὸ νοικοκυρίδ, τίποτα. Κι ἡ ἀντράς της τὴ γκρινάζει νύχτα μέρα....Γλυκὸ φωμὶ δὲν τρώει μὲ τὸν ἀντρά της.

Η ΑΣΤΡΟΥΔΑ (χαρογελώντας). Μαννούλα μου, μήν τὰ ξετάξεις ἔτοι τὰ πράματα !...Δὲν είναι αὐτὸς ἀλγός ποὺ κακοπερνάεις νὰ καημένη ἡ Παρθενόπη...

Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ (κοροδεφτικά). Αμὲ ποιές,

παρακαλώ ;

Η ΑΣΤΡΟΥΔΑ. «Ο λόγος ποὺ κακοπερνάεις καὶ λόγου σου μὲ τὴν πατέρα μου...ποὺ κακοπερνάεις τόσα καὶ τόσα ἀντρόγυνα, ποὺ ίσως νὰ περνούσανε ἀγγελικὰ ἢ έλειπε δέ γάμος...»

Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ (ξαφνιασμένα). «Αντρόγυνα δίχως γάμο ; Έλα Χριστέ ! (σταυροκοπέται).

Η ΑΣΤΡΟΥΔΑ (ήσυχα ήσυχα). Μάλιστα. Αντρόγυνα μὲ ἀγάπη θεληματική καὶ δχι μὲ ὑποχρεωτική ἀγάπη. Νὰ ξῶ ἐγώ, ἐ ἀντράς σου, μαζί σου, γιατὶ σὲ ἀγαπῶ, γιατὶ τὸ θέλω ἐγώ νὰ ξῶ καὶ δχι γιατὶ μὲ ὑποχρεώνεις δέ νόμος...Κάθε ὑποχρέωση, μαννούλα μου, είναι σκλαβία καὶ δέ υποχρέωση του γάμου είναι δὲ καὶ δὲν είναι: σκλαβία ἀπὸ τὶς βαρύτερες.. Τέτια σκλαβία δὲν μπορεῖ δέ γυχή μου γάν τη νίωσει...

Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ (κουνάντας ἀπελπιστικά τὸ πεφάλι της), Τάναθεματισμένα τὰ βιβλία !....Μωρέ, στὴ φωτιά δλα τους καὶ σὲ μαζί! τους, νὰν τοὺς κάνεις συντροφιά !....

Η ΑΣΤΡΟΥΔΑ (τὴ χαδέβει). Μαννούλιτσα μου, μὴ μούσαι κακιά.... Δὲ θέλω νὰ μούσαι κακιά, μαννούλιτσα μου....

Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ (μερόνοντας). Μού σαι μά!.. (Τὶρ τραβάει στὴρ ἀγκαλιά της τὰν τὴ φιλήσει. Κίνη τὴ στιγμὴ μπαίνει ἀπὸ τὴ μεσιανὴ πόρτα δ ΣΤΡΑΤΙΔΗΣ).

Ο ΣΤΡΑΤΙΔΗΣ (ἀλιφριά χεροκρετώντας). Μπράδε !... «Ετσι, μάλιστα...Μονιασμένες νὰ σᾶς βλέπω....

Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ (κατσουφιάζοντας ἀμέσως). Τ! ἔκαμε, λέει :

Η ΑΣΤΡΟΥΔΑ (πηγαίνοντας σιμά του καὶ πιέρνοντας ἀπὸ τὸ κεφάλι του τὸ καπέλο). Μονιασμένες ;.. Μὰ πάντα μονιασμένος: εῖμαστε δῶ μέσα....(πάει καὶ ἀφίνει τὸ καπέλο στὸ τροπέζι, πάνον στὰ ρούχα).

Ο ΣΤΡΑΤΙΔΗΣ. Μονιασμένοι βέβαια.... Μὰ καὶ μὰ φορά....

Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ (ποὺ ξαναπάίρνει τὴν κάλτοσ καὶ γάρει). Τσ !..Ε!...Λέγε τώρα..»Έλα..Τοὺς βρήκει;

Ο ΣΤΡΑΤΙΔΗΣ. Μά, χριστική μου, δὲν υπορεῖς νὰ μὲ φωτήσεις πιὸ ημερα ; «Έτσι, ἀγριεμένα ποὺ μὲ ωτάζεις, μὲ κάνεις καὶ τρέμω...Πάει, τάχασα...

Η ΑΣΤΡΟΥΔΑ. Ιστέρα !...»Ορεξη έχεις ;

Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ. Δὲν τὸν ἀφίνεις, πασί! μου, νὰ κάνει τὸ κέφι του ;

Ο ΣΤΡΑΤΙΔΗΣ. Τὸ κέφι μου ; Χμ ! Τὸ κέφι μου...»Ας είναι καὶ τὸ κέφι μου.

Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ. Ούφ ! Θὰ μαζ πεῖς, βρέ

τὰ φουσέκια εἴκοσι ὀκάδες πάνε.

Σοφτάδες ! Σοφτάδες !

Εεψυχισμένοι ἀνέδοκαν τὴ ράχη οἱ ἀντάρτες οὕτε ἀντάρα, οὔτε καπνό, οὔτε χωρίδ νὰ καίσται βλέπουν. Τὶ νάτανε ; Νὰ γελαστοῦν τόσοι νομάτο : «Ηρθε ἡ καρδιά στὸν τόπο της, ἀνασαίνουν μιὰ στιγμὴ καὶ ροβολοῦν τὴ ράχη ἀπ' τὰλλο πλάγιο.» Αξαγνα πάλι διπροστίνος λαγγαγεύει σταματά.

«Σιγά, παιδί, σταθήτε πατήματα νά, δὲν ἀκούεις ;

«Πατήματα εἰν' ἀλήθεια.»

«Ἐρχονται ίσα προς τὰ δῶ.»

«Ἀναμερίστε, πιάστε τὴν πλαγιά. Γεμίστε τὰ τουφέκια !»

Τὰ παλικάρια παχαμέρισαν, ταμπουρωθῆκαν στὸ σκοτάδι. Βαστάνε τὴν ἀναπνοή, μάς οἱ καρδιές χτυποῦνται σὲ σφυρίζεις στὶς πέτρες ποὺ ἀκούουνται στὸ στήθος. «Αγάλια προχωροῦν τὰ βίμυτα, ἔνας δὲν είναι, είναι πολλοί· τις κρύβουν τὰ κλαριά καὶ τὸ σκοτάδι.

«Μήν κουνηθεῖ κανεὶς, ἀφῆστε νὰ ζυγώσουν.»

«Νά τοι, δές, σειστανται τὰ κλαδιά.»

«Ρώτα πο

αδερφέ ; Τονέ βρήκες ; Δὲν τονέ βρήκες ;  
 Ο ΣΤΡΑΤΙΔΗΣ. Τονέ βρήκα.  
 Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ. Καὶ τι τούπες; Καὶ τι σούπε;  
 Θὰ μᾶς τὸ κάνει ;  
 Ο ΣΤΡΑΤΙΔΗΣ. Ἔγὼ νὰν τοῦ τὸ πῶ ; Μὴ χε-  
 ρότερα ! Καὶ πᾶς νὰν τοῦ τὸ πῶ ;  
 Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ. Νά, μὲ τὸ στόμα σου. Μπᾶς  
 καὶ μουγκάθηκες ;...Τότε τι τούπες ;  
 Ο ΣΤΡΑΤΙΔΗΣ. Νὰ περάσει ἀπὸ δῶ καὶ θὰ πε-  
 ράσει σὲ λίγο...  
 Η ΑΣΤΡΟΥΓΑ (χαρούμενα). Θὰ περάσει ;  
 Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ. Καὶ τι νὰν τὸν κάνουμε νὰ  
 περάσει ; Νὰ μᾶς φυσικώσει μὲ τὶς ἀερολογίες του ;  
 Η ΑΣΤΡΟΥΓΑ. Ἀερολογίες δὲ κ. Δῆμος ; Τι  
 λέει, μητέρα ;  
 Ο ΣΤΡΑΤΙΔΗΣ. Ἀερολογίες δὲ Στρωτός ; Σὲ  
 καλό σου !....  
 Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ. "Οχι τι ; Κουβέντες τετρά-  
 πληξες καὶ δουλιὰ τίποτα ! Αἴγια, λόγια ! Καὶ μὲ τὰ  
 λόγια δὲ γιομένι τὸ στομάχι !...Νὰ μᾶς κάνει τὸ ρου-  
 σφέτι, νὰ βρεῖ μιὰ θεούλα καλὴ γιὰ τὸν Κωστή μας..  
 Τώρα μάλιστα ποὺ φτάσανε οἱ ἐκλογὲς κ' ἔχει τὴν  
 ἀνάγκη μας...  
 Ο ΣΤΡΑΤΙΔΗΣ (ξαφνιασμένα). "Εχει τὴν ἀνάγ-  
 κη μας ;..."Εχει τὴν ἀνάγκη μας δὲ Στρωτός ;  
 Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ. Βέβαια! Καλὰ τονέ δουλεύεις..  
 Ο ΣΤΡΑΤΙΔΗΣ. Καὶ καλὰ μὲ πλερώνει...  
 Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ. Οὐ !...Πλερωμὴ δὲ !...  
 Η ΑΣΤΡΟΥΓΑ. Μᾶ δὲν ἔχεις δίκιο, μητέρα.  
 Η ΣΤΡΑΤΙΔΑΙΝΑ. Σύντα σύ !...Ορίστε μας !...  
 Κ' οἱ σπορές μας τώρα...  
 Ο ΣΤΡΑΤΙΔΗΣ. Αστρούλα, σύρε κάμε μου ἔναν  
 καφέ, πακίδι μου.  
 Η ΑΣΤΡΟΥΓΑ. Αμέτως, πατέρα (φεύγει).  
 (Άκολουθεί)

## ΟΝΕΙΡΟ ΘΑΝΑΤΟΥ

Πὰ ἔναν ώραϊ καὶ νέο ποιητὴ ποὺ συγγά-  
 τὸν ὀνειρεύτηκα πεθαμένο.

Στὴ δευτερόστράτα ποὺ συνείδαγες  
 Νὰ περπατᾶς δλα τὰ βράδια,  
 Εἰδα τὴν πένθιμη κηδεία σου  
 Μέσ' ἀπὸ γίσκους καὶ σκοτάδια.  
 Μαῦρα εἶται δλα, ἀδικοθέριστε,  
 Ήσαν τὸ χρῶμα τῆς γυγῆς σου,

Κακμίτα ἀπάντηση·  
 «Τίς εἰ ; τίς εἰ ;»  
 Τὰ κλαδιά ἀνταρέζονται, μεγάλος σάλαγος τα-  
 ράξει τὸ σκοτάδι.  
 «Ἐρχουντ' ἀπάνω μας», φωνάζει κάποιος ἀπὸ  
 τοὺς δεκάχη.  
 Μπάρι, μπούμ ! Διπλώνει δὲ θόρυβος, σκορπάν.  
 τρίζουν, τσακίζουνται κλαδιά, κατρακυλοῦν λιθάρια  
 στὸν γκρεμό, βροντάνε.

Τούρκοι θάταν κ' ἔφυγαν, σὰν ἀκούσαν τουφέ-  
 κια. Ἀνάσκαν τὸ παλλικάρια, σηκώθηκαν. Μὰ τώ-  
 ρα ποιός τραχεῖ μπροστά, ἀλλὰ καὶ ποιός τὸ πρω-  
 τολέει τὸ : Πάμε πίσω !

«Σταθήτε, δὲν ἀκούστ' ἔκει ;  
 «Σὰ βρογγητό.»  
 «Κ' ἔρενα πρὶν μοῦ φάνηκε πῶς κατί: ἔπεισε μὲ  
 τὸ τουφέκι.

«Ο ἔνας ντράπηκε τὸν ἄλλον καὶ προχώρησεν  
 στὸ μονοπάτι.

Φτωχὸ γελάδι, ἀγιάς καὶ μείνη ἡ θύμησή σου. Τώ-  
 ρα μαντεύουν τὰ παλικάρια ποὺ θάπεσαν κ' οἱ του-  
 φεκίες ποὺ τοὺς ἐτρόμαξαν πρωτήτερα μὲς στὸ λαγ-  
 κάδι. Ποιός ἔρριξε ; ἔνας τὸν ἄλλο ἀναρωτᾷ, μὰ  
 ποιός τὸ λέει ; κ' ἔκεινοι πορρίζαν, τὸ ξερούν κ' οἱ

Ποὺ κλεισθεὶς δλα τ' ἀλλόκοτα δνειρα  
 Κ' δλους τοὺς πόθους μᾶς ἀβύσσουν.

Τὰ δέντρα γέρναντε στὸ πέρασμα  
 Στεργαὶ γὰρ νὰ σὲ προσκυνήσουν  
 Καὶ τὰ κοράκια δὲν ἀμέλησαν  
 Νά φθονη νὰ σὲ μοιρολογήσουν.

Κ' δλος δὲ κόσμος ποὺ φαντάστηκε  
 Στὰ ξωτικά σου τὰ τραγούδια,  
 "Ακολούθος τὴν νερῷ πομπή  
 Κρατῶντας ἀλικα λουλούδια  
 Κ' ἀνταμωμένοι εἴται οἱ γύρατες  
 Μὲ τὶς ξανθές τὶς ήλιομάρκες,  
 "Ανθρωποι ἀλλόμορφοι καὶ τέρατα  
 Θεοὶ καὶ νῆροι κ' αγιπάνες.

Καὶ χίλια πλάσματα ἴσωμεταπα,  
 Μορφὲς συμβολικὲς τοῦ Ἀγνώστου,  
 "Οπου σερηθσουν, ἀποφέρουγε,  
 Αιψυδητας τὲ κρυμμένο φῶς του.

Καὶ τῆς γλυκιᾶς σου νιότης οἱ ἔρωτες  
 Χλωμοὶ σὰν τὸ φθινόπωρο κ' ἐκεῖνοι  
 Γιὰ τὸ φῦλ σου τὸ ἀχραστούμενο  
 Τὴ σκοτιή σου ιλίνη,

Νὰ πιοῦν ἀπ' τὰ σινυσμένα χέλη σου  
 Θανατεροῦ νεροῦ σταλαγματιά,  
 "Αποσταμένοι ἀπὸ τὸ φῶς, γυρεύοντας  
 Μ' ἀσθεστο πόθο τὴ στερνή βραδιά.

Κ' η Ἄραπίνα η μαύρη Μούσα σου  
 Ποὺ σούχε μάθει νὰ σφυρᾶς  
 Τὸ ἄγριο γιοργκάνι στὰ φημόσπιτα  
 Καὶ στὰ μηημούρια σὰ βαλμᾶς,

Σὰν ἀδερφή καὶ σὰν ἀγαπητικά  
 Κ' ἀπάνω ἀπ' δλα σὰ μητέρα  
 Μὲ τὰ μαλιὰ λυτὰ σὰν ἔρεβος  
 Μέσα στὸν ἀπερεμον δύέρα,

Τὰ ξόρκια τῆς καὶ τ' ἀφορέσματα  
 Στὴν Πλάση αὐτὴ ποὺ σὲ ξεπλάθει  
 Ρίχνει, ξεσκίζοντας τὰ στήθη τῆς  
 Μὲ φορμακιᾶς δηκάδι,

Καὶ τῶν κοράκων συνιδεύοντας  
 Κραξίες κ' οὐρλάσματα τῶν σκίλλων,  
 "Άλλοι ! τ' ἀτέλιωτα τραγούδια σου  
 Τελιώνει στὴν υγκιά τὸν φρύλων...

Πλειστονέος φινόπωρο 1907.

Σ. ΣΚΙΛΗΣ

## "Ο ΝΟΥΜΑΣ,"

### ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ

#### ΣΥΝΤΡΟΜΗ

Γιὰ τὸν Βελάδα Δρ. 10.—Γιὰ τὸ Βέκτερικό  
 φρ. χρ. 10.

20 ιερτὰ τὸ φύλλο λεφτὰ 20

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ. Στὰ κιόσκια (Σύνταγμα, Όμονοια,  
 Εθν. Τράπεζα, Υπ. Οικονομικῶν, Σταθμὸς Τροχιό-  
 δρομού (Ακαδημία), Βουλή, Σταθμὸς ὑπόγειου Σιδε-  
 ρόδρομου (Όμονοια), στὸ καπνοπωλεῖο Μανωλακάκη  
 (Πλατεία Στουρνάρα), Εξάρχεια, στὰ βιβλιοπωλεῖα  
 «Εστίας» Γ. Κολάρου καὶ Σακέτου (ἀντίκρυ στὴ  
 Βουλή).

Η συντρομὴ πλειρώνεται μπροστά κ' εἶναι | ἐνδε  
 κρόνου πάντα.

## ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Ἐργον φιλαγόδωπιάς.—Οι παράδεις τῆς στα-  
 τιστικῆς—Γιὰ τὴν «Αρρωστη δουύλα».—  
 Ο Μερκούρης.

ΠΑΥΤΗΚΕ ένας γέρος κιητής τοῦ Υπουργείου τῆς  
 Δικαιοσύνης, πολὺ γέρος καὶ πολὺ παλιός κιητής, ἀφοῦ  
 πενήντα ἀλάκαιμα χρόνια ἔμενε σ' αὐτὴ τὴ θέση καὶ κανένας  
 Υπουργός δὲν τὸν κούνησε. Καὶ παντηκαὶ ἀπὸ τὸν Ι. Βοκό-  
 τόπον, δῆλοι ματαίωσε πάλι καὶ δὲν μποροῦσε νὰ κά-  
 νει τὴν πλερεστὰ του, παρὰ γιατὶ εἴται ἀνάγκη μάδιαστη ἡ  
 θέση καὶ νὰν τὴν πάρει κάπιος Συριανὸς ψηφοφόρος τὸν κ.  
 Υπουργόν.

Τὸ ζήτημα ήρθε καὶ στὴ Βουλή μέλησαν κάνα δύν ρο-  
 λεύταδες, καὶ δὲ Ράλλης κατηγόρησε τὸν Υπουργό γι' ἀθρω-  
 πο κοριδιά, ἀφοῦ πέταξε ἵνα γεροντάκι στὸς πέντε  
 δρόμους. Τὶ θαρρεῖτε πώς ἀπάντησε δὲ κ. Βοκοτόπολος ; Α-  
 κούστε.

— Δὲν τὸν ἀφίσα ἀποστάτευτο, εἶπε, μὰ τὸν τοποθ -  
 ησα σ' ἄλλη θέση.

— Καὶ οἱ ποιά θέση ; τόνε ωράδει δ. κ. Ράλλης.

— Νά, «χάριν φιλαγόδωπιάς» δὲν μισθοδοτεῖται ἀπὸ  
 τὴν πλευρῶν τὴν πρωτιστικήν διὰ τὴν στατιστικήν !

Καταλαβαίνετε ; Υπάρχει κάπιο κοντύλι γιὰ διορισμό  
 σκοπὸ στὰ χεριά τοῦ Υπουργοῦ, καὶ τὸ κοντύλι ἀπὸ ἄρτι  
 νὰ δοδιάζεται ἀκεῖ ποὺ πρέπει, χρησιμεύει γιὰ νὰ μπαίωσει  
 τὶς κοματικές του ἀνάγκες δ. κ. Βοκοτόπολος. Καὶ τὸ μο-  
 λορέα μπροστὰ στὴ Βουλή, δῆλο, μπροστὰ στὸ Εθνος, μὲ τὸ  
 τοποθ οὐδιαντροπιά.

ΣΤΑ ποραπάνου μπορεῖ κανές νὰ προστέξει καὶ τοτά  
 στὸ ζήτημα τῆς Στατιστικῆς είλετε πίσω, πολὺ πίσω, καὶ  
 δῆλο τὸ φωνάζουν πώς μᾶς γρειάζεται δ. Στατιστική κι ὅ-  
 λοι, ἀπὸ τὴν ἀλλή μεριά, τραγουδάνε πώς δὲ μᾶς περισ-  
 σεύσουν περάδεις νὰν τοὺς ξεδιάζουμε γιὰ τέτις πολυτέλειες.

«Γλήγορα, δεῖξε μας τὸ δρόμο στὴ Στρεβίνα.»

«Στρεβίνα δῶ; Εδώ στὲ στὸν Αγιαργή. Μὴ  
 στέκεστε, σύρτε νὰ σμίξετε τὸ στρατὸ ποῦ φεύγει.»

«Στὸ δρόμο βγάλε μας !»

«Πάω νὰ γλυτώσω τὰ γελάδια, όρε, νὰ τὰ λα-  
 κίσω στὰ ρευμάνια.»

«Γλύτωσε πρωτα ἐμάς.»

«Άμαν, βρέ τα παλικάρια !»

Η κάνα τοῦ πιστολού τοῦ Παύλου γυάλισε μὲς  
 τὸ θάμπωμα· τὸν τοῦ πιστολού. Ερευγε ὁ ραγιστής, τοῦ ἀν-  
 τάρτη ἔγινε δημηγός, ποὺ ἔφευγε κι αὐτὸς τὸν τοῦρ-  
 κο. Φτερά ἔκακην τὰ δεκαφτὸ ζευγάρικ πόδια. Τσα-  
 ρούχι δὲ βαρούσε πιά, μπότα δὲν ἔσφιγγε, μὲς τὰ  
 ρουμάνια σκόρπιαν τὰχηστα πιά φουσκία. Χάρα-  
 ζε ή αὐγή, διμορφη αὐγή στὴν ομορφά τῆς Ηπει-  
 ρος, δέσαν δ. Παύλος κ' οἱ συντρόφοι του ἐπέρναγαν  
 τὸ ξύλινο γιοφέρι τοῦ παταμοῦ, ποὺ τούς ἔκοβε παν-  
 τοῦ τὸ δρόμο δῆλη τὴ νύχτα. Τάηδόνια κελαδοῦν  
 κ' ἔδω, μὰ ποιός τὰκεύει τὰκηδόνια !

Τρεῖς ώρε